

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію ПРИТИКИ Оксани Іванівни
на тему: «Формування мотивації майбутніх агробіологів
до професійної підготовки засобами інтерактивних технологій»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)»
галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»

Дисертаційне дослідження Притики Оксани Іванівни виконано на кафедрі управління та освітніх технологій Національного університету біоресурсів і природокористування України під науковим керівництвом доктора педагогічних наук, професора Амеліної Світлани Миколаївни. Роботу підготовлено як кваліфікаційну наукову працю на правах рукопису обсягом 215 сторінок; вона складається з анотації, вступу, трьох розділів із висновками до кожного, загальних висновків, списків використаних джерел до розділів та п'яти додатків, містить 9 таблиць і 12 рисунків.

Відгук підготовлено відповідно до Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), з урахуванням Вимог до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами).

Актуальність теми дослідження

Тема дисертації є актуальною й своєчасною. Сучасний розвиток аграрного сектору економіки України відбувається в умовах цифрової трансформації, автоматизації виробничих процесів, упровадження точного землеробства та біотехнологій, а також в умовах воєнних викликів і потреби у продовольчій безпеці. За таких обставин професійна діяльність агробіолога дедалі більше орієнтується на аналіз даних, системне мислення та роботу з інтелектуальними системами підтримки рішень, що потребує принципово нових підходів до підготовки фахівців і, передусім, до формування стійкої внутрішньої мотивації здобувачів.

Актуальність підсилюється тим, що, попри значну кількість праць з інтерактивного навчання у вищій школі, проблема формування мотивації саме майбутніх агробіологів засобами інтерактивних технологій у вітчизняному науково-педагогічному полі досліджена недостатньо. Здобувачка коректно окреслила коло суперечностей – між потребою суспільства у вмотивованих фахівцях аграрного профілю та недостатнім науково-методичним забезпеченням процесу їхньої підготовки; між усвідомленням провідної ролі мотивації та недостатнім урахуванням цього чинника в освітньому процесі; між формувальним потенціалом інтерактивних технологій і низьким рівнем їх використання у закладах вищої

освіти. Тема пов'язана з ініціативною науково-дослідною темою Національного університету біоресурсів і природокористування України «Теоретико-методичні основи навчально-виховної роботи у природоохоронних та аграрних вищих навчальних закладах» (державний реєстраційний номер 0115U003561), що свідчить про її вписаність у наукову проблематику установи.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки й рекомендації дисертації є достатньо обґрунтованими. Логіка дослідження вибудована послідовно: від теоретичного аналізу сутності та структури мотивації майбутніх агробіологів (розділ 1), через обґрунтування педагогічних умов і потенціалу інтерактивних технологій (розділ 2), до експериментальної перевірки їх ефективності (розділ 3).

Методологічну основу дослідження складають положення теорій самодетермінації та внутрішньої мотивації (Е. Десі, Р. Раян, Х. Хекхаузен, Ж. Нюттен), суб'єктного підходу до вивчення особистості та концепцій професійного самовизначення. Застосовано доцільний комплекс теоретичних (аналіз, синтез, систематизація, порівняння, узагальнення, моделювання) та емпіричних (анкетування, тестування, педагогічне спостереження, педагогічний експеримент) методів. Для кількісного опрацювання результатів використано методи математичної статистики, зокрема критерій χ^2 Пірсона.

Достовірність результатів забезпечується репрезентативністю вибірки (у педагогічному експерименті на базі агробіологічного факультету НУБіП України взяли участь 210 студентів: контрольна група – 102 особи, експериментальна – 108 осіб), доведеною однорідністю груп на констатувальному етапі ($\chi^2_{\text{емп}} = 0,98 < \chi^2_{\text{крит}} = 5,99$ для $df = 2$) та статистично значущими розбіжностями на контрольному етапі за всіма компонентами мотивації (когнітивний – $\chi^2_{\text{емп}} = 8,55$; ціннісно-мотиваційний – $\chi^2_{\text{емп}} = 28,14$; діяльнісний – $\chi^2_{\text{емп}} = 6,42$, усі перевищують критичне значення 5,99 при $p \leq 0,05$). Це дає підстави вважати позитивну динаміку в експериментальних групах закономірною, а не випадковою.

Наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що в ній:

– уперше визначено й обґрунтовано педагогічні умови формування мотивації майбутніх агробіологів до професійної підготовки засобами інтерактивних технологій (актуалізація професійної значущості агробіології та її сучасних викликів; використання інтерактивних технологій, що забезпечують емоційне залучення, активізацію мислення й моделювання реальних професійних ситуацій; практико-орієнтоване оновлення змісту підготовки; організація партнерської продуктивної навчальної взаємодії викладача і студентів; створення мотиваційного освітнього середовища), а також розроблено

чотириблокову модель цього процесу (цільовий, операційний, діагностичний, результативний блоки);

– уточнено структуру мотивації майбутніх агробіологів, критерії (когнітивний, ціннісно-мотиваційний, діяльнісний) з відповідними показниками та рівні (низький, середній, високий) її сформованості;

– визначено найбільш ефективні інтерактивні технології у формуванні мотивації майбутніх агробіологів та класифіковано їх за основними аспектами використання;

– подальшого розвитку набули теоретичні засади і практичні аспекти формування мотивації майбутніх агробіологів до професійної підготовки засобами інтерактивних технологій.

Зазначені результати мають ознаки наукової новизни й особистого доробку здобувачки та відповідають заявленій темі.

Практичне значення одержаних результатів

Практичне значення роботи полягає в тому, що обґрунтовані науково-педагогічні засади й педагогічні умови, розроблена модель, діагностичний інструментарій та класифікація інтерактивних технологій можуть бути використані у проєктуванні освітніх програм і психолого-педагогічних програм підтримки студентів закладів вищої освіти аграрного профілю. Результати дослідження впроваджено в освітній процес Національного університету біоресурсів і природокористування України та його відокремлених структурних підрозділів – «Боярський фаховий коледж» і «Заліщицький фаховий коледж імені Є. Храпливого», що підтверджує прикладну цінність напрацювань.

Повнота викладення результатів у публікаціях та апробація

Основні положення та результати дисертації висвітлено у 16 наукових і науково-методичних працях, з-поміж яких 4 статті в наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, розділ колективної монографії, 11 публікацій у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій. Результати дослідження апробовано на низці міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій та семінарів (2023–2026 рр.). Кількість і характер публікацій загалом відповідають вимогам до опублікування результатів дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Дисертація є самостійною завершеною науковою працею; ідеї та розробки, що виносяться на захист, належать особисто здобувачці.

Оцінка структури, змісту та оформлення дисертації

Структура роботи логічна й підпорядкована меті та завданням дослідження. Мета, об'єкт, предмет, гіпотеза та завдання сформульовані узгоджено; п'ять завдань кореспондують із п'ятьма загальними висновками. Зміст розділів розкриває заявлену проблему; теоретичний аналіз спирається на значний масив вітчизняних і зарубіжних джерел (частина з них – іноземними мовами). Виклад матеріалу переважно відповідає вимогам до наукового стилю,

а оформлення роботи – вимогам наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року. Загалом дисертація справляє враження цілісного, самостійно виконаного дослідження.

Дискусійні положення та зауваження

Разом із загальною позитивною оцінкою роботи вважаю за доцільне висловити низку зауважень і побажань, більшість з яких має дискусійний або редакційний характер:

1. Потребує чіткішого визначення сама категорія «майбутній агробіолог». У тексті вона вживається як робоче поняття, водночас експеримент проводився на агробіологічному факультеті НУБіП України, а в частині про практичне значення йдеться про студентів спеціальності «Агрономія». Доцільно було б експліцитно співвіднести поняття «агробіолог» із конкретними спеціальностями (напрямами) підготовки та освітньо-професійними програмами, за якими навчалися учасники експерименту.

2. Гіпотеза дослідження сформульована дещо загальною («використання інтерактивних технологій сприятиме зростанню навчально-пізнавальної та професійної мотивації»). Така теза є значною мірою передбачуваною; на захисті бажано пояснити, у чому саме полягає її нетривіальність і яке приростне знання щодо механізмів впливу інтерактивних технологій отримано порівняно з наявними дослідженнями.

3. Висловимо зауваження щодо деяких неточностей у емпіричних даних. Зокрема, розподіл рівнів у табл. 3.1 на констатувальному етапі (в ЕГ: високий – 38,9 %, середній – 61,1 %, низький – близько 1 %) помітно розходиться з вихідними показниками компонентів мотивації в табл. 3.3 та подальших. Оскільки йдеться про той самий контингент на початку експерименту, у тексті бракує пояснення, чим саме зумовлена така розбіжність (різними діагностичними конструктами, різними методиками чи різними шкалами), і як це узгоджується між собою. У табл. 3.2 (групування для розрахунку критерію Пірсона) наявні арифметичні неточності: у рядку «Високий» для ЕГ подано « $9+8+15 = 42$ » (за даними табл. 3.1 має бути $9+18+15$), а для КГ – « $7+14+16 = 7$ », тоді як сума становить 37. Хоча підсумкові частки й значення χ^2 узгоджуються з рештою тексту, наведені проміжні викладки слід виправити, щоб не викликати сумнівів у коректності статистичних розрахунків.

4. Спостерігається термінологічне змішування назв компонентів мотивації при інтерпретації результатів: під таблицею, що стосується когнітивного компонента (табл. 3.3), аналіз подекуди ведеться як щодо «ціннісно-мотиваційного» компонента; в аналізі діяльнісного компонента також трапляється покликання на «ціннісно-мотиваційний» компонент. У підсумковій табл. 3.9 те саме емпіричне значення (8,55) фігурує і для «когнітивного» компонента, і для «загального рівня мотивації та педагогічної комунікації». Зазначені місця потребують уточнення й уніфікації.

5. Тематична єдність частини публікацій та апробаційних заходів із предметом дисертації простежується не завжди виразно: низка конференційних доповідей і розділ

монографії присвячені міжкультурній комунікації, національній ідентичності, ораторському мистецтву тощо. Бажано на захисті обґрунтувати їхній зв'язок із проблематикою формування мотивації майбутніх агробіологів.

6. Робота містить технічні й коректорські огріхи: повторення слова («партнерської партнерської»), низку одруків (зокрема «пфдвищення», «визначчення», «навччальної», «таблиці», «педагогіному», «вирогідність»), а також незавершене форматування рис. 3.4, де збережено службові підписи легенди (Series 1–4). Ці недоліки не впливають на наукову цінність результатів, проте потребують ретельного редакційного вичитування.

Висловлені зауваження мають переважно дискусійний та редакційний характер і не знижують загальної позитивної оцінки дисертації, не спростовують основних наукових результатів та висновків здобувачки.

Загальний висновок

Дисертація Притики Оксани Іванівни на тему: «Формування мотивації майбутніх агробіологів до професійної підготовки засобами інтерактивних технологій» є завершеною самостійною науковою працею, яка містить нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне актуальне завдання педагогічної науки – теоретичне обґрунтування та експериментальну перевірку педагогічних умов і моделі формування мотивації майбутніх агробіологів засобами інтерактивних технологій.

За актуальністю, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням одержаних результатів, повнотою їх викладення в опублікованих працях та рівнем оформлення дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами), а її авторка Притика Оксана Іванівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка».

Офіційний опонент заступник директора з наукової роботи Інституту професійної освіти Національної академії педагогічних наук України, доктор педагогічних наук, професор член-кореспондент НАПН України Микола ПРИГОДІЙ